

Növények és állatok

**Kompetenciaterület:
Szociális, életviteli és környezeti kompetenciák**

2. évfolyam

Programcsomag: Én és a világ

A modul szerzője: Tóth Tamás

MODULLEÍRÁS

Ajánlott korosztály	7-8 évesek
Ajánlott időkeret	3 × 45 perc
A modul közvetlen célja	A növények és az állatok kapcsolata. Élőhelyek és táplálkozási kapcsolatok modellezése egy jellegzetes hazai erdőtípusban.
A modul témái, tartalma	Témák: Élő természet: életjelenségek Tartalom: Egy öreg kocsányos tölgy (ezen keresztül egy tölgyerdő) és egy rét jellegzetes, ma még gyakorinak mondható élőlényei, és kapcsolataik rendszere. Egy táplálkozási hálózat egyszerű modellje, rekonstrukciója.
Megelőző tapasztalat	Közös események az osztály életében (kirándulás, állatkerti látogatás), a lakóhely, iskola környékének élővilága, természetfilm-élmények
Ajánlott továbbhaladási irány	Közös kirándulás
A kompetenciafejlesztés fókuszai	Énhatékonyság-érzés: pozitív önértékelés A szociális kompetenciákhoz szükséges kognitív készségek: információkezelés, problémakezelés (összefüggés-kezelő képesség, környezettudatosság, holisztikus szemlélet) Társas kompetenciák: kommunikációs készségek
Kapcsolódási pontok	A NAT-hoz: Ember a természetben Tantárgyakhoz: környezetismeret, technika Modulokhoz: Séta a természetben, Növények a környezetünkben, Egy kisállat közös gondozása
Támogatórendszer	Richard Spurgeon: <i>Kis ökológia</i> . Usborne tudományos kísérletei. Novotrade Kiadó, 1990 Ujhelyi Péter (szerk.) <i>Élővilág Enciklopédia. A Kárpát-medence állatai</i> . Kossuth Kiadó. Budapest, 2005 Ujhelyi Péter (szerk.) <i>Élővilág Enciklopédia. A Kárpát-medence növényei</i> . Kossuth Kiadó. Budapest, 2005 Michael Allaby: <i>Környezetünk</i> Magyar Könyvklub. Budapest, 1997 J. Toman, J. Felix, K. Hísek: <i>A természet képekben</i> . Natura Kiadó. Budapest, 1981 Ismeretterjesztő folyóiratok képanyaga: <i>TermészetBúvár, Süni Magazin, Vadon</i> stb.

Módszertani ajánlás

A foglalkozás három, egymást követő tanítási órában valósítható meg. Csoportmunkához alkalmas teremrendezést igényel, amely esetleg kis átrendezéssel alkalmassá tehető körjátékhoz is. Ha ez nem lehetséges, a második órában keressünk nagyobb teret az épületben vagy a szabadban. A bioszféra alapvető törvényszerűségeit vizsgáljuk. Ez azonban nem a tudományos ismeretanyagunk vagy a magasabb évfolyamok tantárgyi ismereteinek „lebontásával” történik. Induljunk ki szemmagasságból, az eddig felhalmozott ismeretek és részben irreális információk közegeiből. A földi élet alapja a fotoszintézis, az elsődleges szerves anyag termelő zöld növények anyagcseréje. Ezt nem tételként közöljük, hanem fokozatosan ismerjük fel, közös játék közben. Ezért a hagyományostól eltérően a többé-kevésbé pontosan ismert állatok világával kezdjük az ismerkedést. Pontosabb tartalommal töltjük meg a növényevő, ragadozó, mindenevő élőlény fogalmakat.

Természetesen nem gépiesen zajlik a foglalkozás, a közös hangnem a pedagógus és a csoport között a szokásos módon alakul ki.

Beszélgethetünk arról, hogy a megemlített állatok közül van-e, volt-e valakinek hasonló játékállata, kabalája, óvodai jele stb.

Minél gazdagabb illusztrációs anyagot tudunk összegyűjteni, annál élményszerűbb lesz a tevékenység. Ehhez ajánljuk az ismeretterjesztő folyóiratok színes képanyagát (Támogatórendszer).

Végtelen számú, pontos és pontatlan, naiv kérdést tehetnek fel a gyerekek, személyes tapasztalatok, még inkább filmélmények, rajzfilmek, hallomások többé-kevésbé pontos információi alapján. A túlságosan messzire vezető kérdéseket hársítuk el.

A bemutatott fajok közismertek, gyakorinak mondhatók, még a települések közelében és kertekben, parkokban is. Közöttük van néhány „nemszeretem” állat, mint például egy denevérfaj vagy a fészekparazita kakukk. A gyerekek ismereteiben a mesék és a rajzfilmek elemei valószínűleg keverednek a valósággal. Az ilyen típusú félreértéseket igyekezzünk feltárni, és ha lehet, helyesbítsünk a valóságnak megfelelően. (A denevér soha nem akad az ember hajába, hazai fajtái nem szívnak vért, a kakukk nem eszi meg más madarak tojásait stb.) Szeretnénk, ha sikerülne lebontani az indokolatlan ellenérzéseket, félelmeket, és nyitottan, a megérdemelt tisztelettel nézhetnék a gyerekek az életközösség növényeit és állatait.

Nincs értelme a túlhaladott „hasznos” és „káros” fogalmaknak. Ne így, az emberi haszonszerzés szempontjából érzékeltessük az élőlények jelentőségét! Akár a mi korcsoportunknak ajánlott közös játékban (Háló) is bemutatatható, hogy ha az életközösség bármelyik tagja eltűnne, vagy túlságosan nagy számban jelenne meg, az milyen hatással lenne az összes többire.

Azt szeretnénk elősegíteni, hogy a szórakoztató céllal készült természetfilmek, a mesevilágban átfogalmazott sztereotip állatfigurák, a gyermeki elképzelések mellett megjelenjen az élő természet sokszínűségének élménye. Szeretnénk, hogy a valósághoz hű kép alakuljon ki az élőlények tulajdonságairól, életéről és valódi szerepükről az életközösségekben, a táplálkozási kapcsolatokban.

A fajokban nagyon gazdag tölgyes élőlényei közül csak néhányat választottunk ki. A modulnak nem célja, hogy a fajismeretet bővítse. De ha van képanyagunk, esetleg közös élményeink más fajokkal kapcsolatban, akkor azokat is említsük meg, vagy vonjuk be a közös tevékenységbe a róluk szóló információkat. (A tölgyes nagy fogyasztói a szajkó, vagyis a mátyásmadar, és egyik legnagyobb testű vadunk, a vaddisznó. A fatörzsek rovargyűjtői a csuszka és a fakusz. Két másik tarkaharkály fajunk, és zöldküllő, fülesbagoly, egerészölyv, rétisas is él a tölgyeseinkben. A mókus rokonai a mogyorós pele és a nagy pele. Az öreg, vastag ágakban nevelkedik a nagy szarvasbogár és a nagy hőscincér. A kéreg alatt szűzbogár rágja alagútjait, jellegzetes mintázatot vág az ágakba. Sok lepkefaj hernyója fogyasztja a tölgy lombját, néha hatalmas tömegben. A repülő

rovaroknak állítanak csapdát a pókok hálói. A talajon gombák termőteste figyelhető meg, a gyökerek között találhatóak szállást a rovarrevő cickányok; télre és minden nappalra a közkedvelt meseállat élő modellje, a sün.).

Más megközelítést igényel a kis települések, a kertváros és egy magas épületes városi környezet diákjainak az élőlények bemutatása. Attól függően, hogy mennyi személyes élményük lehet a lakóhelyükön a vadon élő állatokról, könnyebb vagy nehezebb dolgunk lesz a ráhangolás során. Ha vannak az osztálynak közös, kirándulás vagy állatkert-látogatás közben szerzett élményei az állatvilágról, azokat érdemes feleleveníteni.

Ügyeljünk arra, hogy egyes állatnevek gyakori családnevek is (Kakukk, Rigó, Róka, Tölgyesi stb.). Ha van ilyen nevű tanuló, őt óvjuk meg a gúnyolódástól, például úgy, hogy külön értéket társítunk a nevéhez, felruházuk a valóságnak megfelelő, kedvező tulajdonságokkal, vagy ezen az előjogon fő segítőtársunkká nevezzük ki a foglalkozás során – ha ez kedvére való.

A II/b feladat után ajánljuk a szünet megtartását.

Speciális javaslatok az értékeléssel kapcsolatban

Lehetőleg kezdettől és folyamatosan értékeljük a tanulók megnyilvánulásait. Az állatokkal kapcsolatos pozitív jelzéseket erősítsük meg, például: „Jaj, de aranyos!”, „Én is nagyon szeretem!”, „Fúj, de ronda!”, „Ezt még ne hamarkodd el!”, „Nagyon hiányozna, ha nem lenne!”.

A modul mellékletei

Tanári mellékletek

- P1 – A tölgyfa lakói
- P2 – Hol lakik?
- P3 – Növények, állatok
- P4 – Elnevezés
- P5 – Táplálkozási láncok
- P6 – A növények táplálkozása
- P7 – Az ember és az erdő
- P8 – Háló
- P9 – A rét élővilága
- P10 – Összefoglalás
- P11 – Záró beszélgetés